

Nyheter för överförmyndare

Avdelningen för juridik
Eva von Schéele

September 2015

RÄTTSFALL OCH DOMAR

Entledigande av god man – lämplighetsprövning

H.A. förordnades 2006 som god man för G.L. enligt 11 kap. 4 § FB med uppdrag att bl.a. att förvalta hennes egendom. Under åren 2008 och 2013 lämnade G.L. betydande penninggåvor till H. A:s vuxna barn. Överförmyndaren (ÖF) entledigade H.A. som god man vilket denne överklagade till tingsrätten som fastställde ÖF:s beslut. H.A. överklagade även detta beslut och Svea hovrätt meddelade prövningstillstånd.

I sina skäl för beslutet pekar hovrätten på 11 kap. 12 § FB där det står att en god man ska vara rättrådig, erfaren och i övrigt lämplig. I lämplighetskravet ligger bl.a. att det inte får finnas några motstående intressen gentemot den enskilde. Detta krav gäller inte bara vid beslutet om förordnande utan under hela den tid förordnandet gäller.

Uppkommer en intressekonflikt under denna tid kan det alltså bli fråga om ett upphörande av förordnandet. Enligt hovrätten saknar det betydelse om den gode mannen har agerat partiskt eller inte. ”Det räcker alltså med att det objektivt sett finns en intressekonflikt som typiskt sett medför en risk för att den gode mannen kan komma att sätta sina egna intressen framför den enskildes.”

Genom lagändringen 1 januari 2015 har den enskilde getts större inflytande av själv välja god man. Varken överförmyndaren eller domstolen får dock efterge det nu berörda lämplighetskravet för att tillmötesgå den enskildes önskemål (prop. 2013/4:225 s. 44). Att G.L. önskar att H.A. ska kvarstå som god man saknar alltså betydelse i nu aktuellt ärende.

Det ankommer vidare på den gode mannen att omsorgsfullt fullgöra sina skyldigheter och alltid handla på det sätt som bäst gagnar den enskilde, 12 kap. 3 § FB. Gåvornas storlek och andel av G. L:s egendom i nu aktuellt ärende är sådana att det i och för sig kan ifrågasättas om gåvorna varit förenliga med en sund förvaltning oavsett mottagare. Då det i detta fall dessutom visat sig att gåvorna tillfallit H. A:s anhöriga, har det objektivt sett uppkommit en intressekonflikt mellan å ena sidan H.A. att i egenskap av god man förvalta G.L:s egendom på ett betryggande

sätt och å andra sidan H.A:s egna ekonomiska intressesfär. ”*Den omständigheten att det är G.L. själv som har valt att ge bort sin egendom förändrar inte detta.*” (Min kursivering).

Mot bakgrund av detta kan inte H.A. anses lämplig att kvarstå som god man för G.L. Överklagandet avslås därför.

Svea hovrätt, ärende ÖÄ 2584-15, meddelad 2015-06-04.

CSN: särskilt förordnad vårdnadshavare återbetalningsskyldig?

I bestämmelserna om studiebidrag finns reglerat att om den unge inte går till skolan blir vårdnadshavaren skyldig att återbetala utbetalat studiebidrag till CSN. Bakgrunden är att pengarna inte är barnets utan de ska tillfalla vårdnadshavaren.

Idag finns alltså stor risk för att en särskilt förordnad vårdnadshavare (SFV), nu särskilt aktuellt för ensamkommande barn, blir skyldig att betala tillbaka pengar från CSN. Sannolikt har SFV tidigt överlämnat studiebidraget till den unge och pengarna är troligen använda. Reglerna är väldigt tydliga och ni som ÖF bör därför informera era SFV, som ju också är förordnade förmyndare, om att de måste ”hålla i” dessa pengar och att det finns risk för krav från CSN om återbetalning ifall den unge inte går till skolan.

SKL håller f n på att kontakta CSN för diskussion i denna fråga, men än så länge gäller förordningen ovan om återbetalning. En rättslig prövning är på gång (på västkusten, tror jag) men vi arbetar med frågan om inte en ändring kan komma till stånd för de SFV som inte har ansvar för den faktiska vården av barnet.

Övrigt

Legalitetsprincipen – följer inte länsstyrelserna denna princip?

Mot bakgrund av att vissa länsstyrelser kräver att överförmyndaren (ÖF) ska vidta åtgärder i enskilda ärenden kan man fundera på om länsstyrelsen verkligen har lagstöd för sina krav. Som ni vet får inte en myndighet ägna sig åt sådant som inte finns reglerat i lag, den s.k. legalitetsprincipen. Inga beslut får fattas utan lagstöd och en tillsynsmyndighet kan inte heller ställa krav som inte finns angivna i vår lagstiftning.

Exempel 1. Vissa länsstyrelser anser/kräver att ÖF ska polisanmäla gode män om det finns misstankar om brott. I FB finns inget stöd för att detta ingår i ÖF:s uppdrag. Som exempel där detta är lagstadgat kan bl.a. 26 kap. 2 § miljöbalken nämnas. Där står att tillsynsmyndigheten ska anmäla överträdelser i balken eller i föreskrifter som har meddelats med stöd av balken till Polismyndigheten eller Åklagarmyndigheten, om det finns misstanke om brott. Något motsvarande finns inte i FB vad gäller ÖF:s tillsyn.

Exempel 2. En länsstyrelse har påpekat för ÖF i ett större län att deras uppgift är att ”stötta” de gode männen t.ex. genom att ÖF själv ska ta kontakt med socialtjänsten, polisen m fl. aktörer för den enskildes räkning i enskilda ärenden. Enligt FB är emellertid ÖF:s uppdrag att granska GM:s förvaltning, inte att utföra GM:s uppgifter. I 4§ förvaltningslagen anges att varje myndighet ska lämna upplysningar, vägledning, råd och annan sådan hjälp till enskilda *i frågor som rör myndighetens verksamhetsområde* (min kursivering). Det betyder t.ex. att ÖF ska upplysa om vilka handlingar som ÖF kräver för att kunna pröva en ansökan av något slag. Inte att överta GM:s uppdrag.

ÖF är ingen social myndighet med uppsökande verksamhet utan en kommunal förvaltningsmyndighet med uppdrag att utöva tillsyn över ställföreträdare. Inget annat.

Delegationsordning

Många överförmyndare ser över sina delegationsordningar för närvarande och det är mycket bra. Tänk då på att med delegation menas att överflytta befogenheter från en beslutsfattare till t.ex. en tjänsteman (enligt 19 kap. 14 § FB). Det är alltså inte fråga om en arbetsordning, d.v.s. en skrivelse om vem som ska göra vad (verkställighetsåtgärder) utan att det handlar om vem som ska fatta beslut i vissa typer av ärenden. Ofta blandas dessa ”ordningar” ihop så försök skilja dem från varandra.

FB är en ”lex specialis”. Det betyder att bestämmelserna i FB går före bestämmelserna i annan lagstiftning t.ex. kommunallagen (KL) och det är endast dessa som gäller om inte annat anges.

Vem kan få delegation?

I 19 kap. 14 § FB anges vilka som kan få delegation:

1. En ledamot av nämnden.
2. En ersättare som har kallats till tjänstgöring.
3. En kommunal tjänsteman med den kompetens som behövs.

Överförmyndarnämnden måste i sitt beslut om delegation ange vilka slag av ärenden som uppdraget omfattar. Observera att denna bestämmelse är uttömmande och ger t.ex. inte en ordförande i nämnden automatiskt rätt att snabbt fatta ett beslut i en akut situation.

På motsvarande sätt måste en överförmyndare uppdra åt en kommunal tjänsteman med den kompetens som krävs att avgöra ärenden på överförmyndarens vägnar.

Ärenden som inte får delegeras

I FB ges uttömmande regler om vilka beslut som inte får delegeras (alltså gäller inte de som anges i t.ex. KL):

1. En framställning eller yttrande till kommunfullmäktige.
2. Beslut enligt 11 kap. 20§ FB att entlediga eller skilja god man eller förvaltare från uppdraget.
3. Beslut att häva avtal om sammanlevnad i oskiftat bo.
4. Beslut om att förelägga vite.
5. Beslut om att avslå ansökan om samtycke, tillstånd, förordnande, upphörande eller entledigande (även delvist avslag) liksom om frågan är tveksam.

Denna uppräkningslista är alltså fullständig, men det kräver t.ex. att en nämnd bör ha sammanträden varje månad då sannolikt avslagsbeslut – eller om frågan är tveksam - regelmässigt bör tas och framför allt bör sådana beslut fattas så snabbt som möjligt (se 7 § FörvL).

Inget krav på anmälan till överförmyndaren eller överförmyndarnämnden

Enligt 19 kap. 14 § tredje stycket FB behöver inte beslut som är fattade på delegation anmälas till nämnden (till skillnad mot vad som anges i KL).

Att återkalla delegation

Överförmyndarnämnden eller överförmyndaren kan när som helst återkalla ett beslut om delegation och beslutar då själv i aktuell fråga. Vare sig nämnden eller överförmyndaren kan dock i princip i efterhand ändra ett beslut som en delegat fattat.

Framtidsfullmakter

Det är numera Johan Borgström på justitiedepartementet som handlägger frågan om framtidsfullmakter. Han har meddelat att man håller på att ta fram en lagrådsremiss nu under hösten och målsättningen är att under våren 2016 presentera en proposition. Det ser väl ut som om att tidigast den 1 januari 2017 en lag om framtidsfullmakter kan träda i kraft.

Bankfrågor

Vill återigen hänvisa till www.swedishbankers.se och våra (SKL, Svenska Bankföreningen och Svenska Fondhandlareföreningen) gemensamt framtagna skrivelser, dels den ”stora” broschyren ”Bankfrågor för ställföreträdare för barn och vuxna”, dels de fyra informationsbladen ”Barns tillgångar”, ”Bankärenden för vuxen med god man”, ”Bankärenden för personer med förvaltare” samt ”Bankfrågor vid dödsfall”.

Dessa broschyrer kan hjälpa både överförmyndarna, gode män/förvaltare och bankpersonal så att onödiga missförstånd undanröjs.